

Дәріс № 7. Неоклассикалық реализм.

Дәріс жоспары:

1. Неоклассикалық реализм шетелдік халықаралық-саяси зерттеулердің жетекші бағыттарының бірі ретінде.

2. Неоклассикалық реализм айнымалылары.

Дәріс мақсаты: халықаралық қатынастар мен әлемдік саясат теориясындағы жаңа ғылыми бағытты-неоклассикалық реализмді қарастыру. Ол халықаралық жүйе мен мемлекеттің ішкі динамикасының өзара іс-қимылын зерттеуге бағытталған.

Оқытудың техникалық құралдары: слайдтар, презентациялар, электрондық оқулық.

Дәрістің оқыту әдістері мен түрлері: проблемалық оқыту технологиясы, дамыта оқыту технологиясы.

Дәріс мазмұны: 1. Неоклассикалық реализм орталық рөлді халықаралық жүйенің айнымалылар деңгейіне, бағынышты рөлді мемлекетішілік айнымалылар бөледі. Мемлекет аралық айнымалылардың өзіндік жиынтығы ретінде әрекет етеді. Неоклассикалық реализмнің зерттеу бағдарламасы мемлекет пен әртүрлі әлеуметтік акторлардың осы импульсті ішкі түсіндірудің көп буынды процесіне негізделген халықаралық жүйенің импульстарын сыртқы саяси жауапқа ретрансляциялаудың әртүрлі қателіктерін қамтитын "өтпелі аймақты" зерттеуден тұрады.

Неоклассикалық реализм бүгінгі таңда шетелдік халықаралық-саяси зерттеулердің жетекші бағыттарының бірі болып табылады. "Халықаралық қатынастар: теориялар, қақтығыстар, қозғалыстар, ұйымдар" оқу құралының авторлары неоклассикалық реализмді шабуылмен анықтайды, дегенмен неоклассикалық реализмнің теориялық құрылымы қазіргі кезде көрсетілгендей В.Н.Қонышев неоклассикалық реализмді тәуелсіз интеллектуалды ағымға бөлмейді, оны неореализмнің түрлеріне жатқызады, ал батыста ол өзінің жеке басын қалыптастырды. Бұл бағытқа жүгінудің өзектілігі теориялық тұрғыдан ол XX ғасырдың соңында жасалған негізгі тәсілдердің синтезін білдіретіндігімен байланысты және бәсекелес ретінде әрекет етті. Біртұтас зерттеу бағдарламасы ретінде неоклассикалық реализм 90-шы жылдардың басынан бастап сол кезеңдегі жаһандану мен жаһандық басқарудың либералды теориялары сөзсіз басым болған пікірталаста бекітілді. Реализмнің ең жаңа нұсқасы 90-шы жылдардың аяғы мен 2000 — шы жылдардың басындағы халықаралық процестерді болжағандығымен де қызықты: әлемдік саясат пен халықаралық қатынастардағы күш факторының өсіп келе жатқан әсері, егемендік пен Ұлттық қауіпсіздік құндылықтарына оралу.

Т. А. Алексеева өзінің "саяси реализмнің мираждары" атты мақаласында атап өткендей, жаһанданудың дамуына, либералды идеялардың таралуына қарамастан, саяси реализм халықаралық

қатынастардың негізгі теорияларының бірі болып қала береді. ХХІ ғасырда тұрақты жергілікті қақтығыстар жағдайында саяси реализмнің ережелері қайтадан өзекті бола бастады. Биполярлық әлемнің блоктық шындықтары, 1970 жылдардың аяғында неореализм келеді. Неореализмнің негізін қалаушы әкесі К. Уолц мемлекеттердің мінез-құлқы халықаралық күш құрылымынан туындайтынын, оның шеңберінде олар әлеуметтенетінін атап өтті. Бұл құрылым, неореалистердің пікірінше, біртұтас билік орталығына ие емес, анархизм жағдайында әрекет етеді. Халықаралық құрылымдағы мемлекеттер өздерінің позицияларында, Күштерінде ерекшеленеді, бұл олардың мемлекеттік егемендігін қамтамасыз етуге әсер етеді. Бірақ неореализм белгілі бір мемлекеттің сыртқы саяси мінез-құлқын түсіндірмейді, ішкі саясаттың мемлекеттің халықаралық стратегиясына әсерін сипаттайтын айнымалыларды талдамайды, сондықтан құрылымдық теорияның сыртқы саясат теориясынан алшақтығы үшін сынға алынады.

Неореализм үлкен тарихи кезеңдерді зерттейді, бірақ әрдайым жеткілікті эмпирикалық дәлелдермен қамтамасыз етілмейді. Неореализм теориясы халықаралық мәселелерді нақты эмпирикалық зерттеудің алғышарттарын қалыптастыруы керек. Неореализмнен айырмашылығы, неоклассикалық реализм мемлекеттердің халықаралық ортаға мүлдем басқаша жауап беру себептерін түсіндіруге мүмкіндік беретін жан-жақты зерттеу тәсілі ретінде әрекет етеді. Неоклассикалық реализм өзінің миссиясын мемлекеттер өзара әрекеттесетін жүйе теорияларына қарағанда, ең алдымен сыртқы саясат теориясын құруда көреді. Ол халықаралық жүйе мемлекеттердің саясатын таңдауды құрылымдайды және шектейді, бұл күш адамзат қауымдастықтарының өзара әрекеттесуінің ажырамас элементі болып табылады, қанша түсінілсе де, бағаланса да, адамдар топтан тыс өмір сүре алмайды, топтар арасындағы қақтығыстар адамзат тарихында әр түрлі формада үнемі болады деген негізгі ережелерді мойындайды.

Алғаш рет "неоклассикалық реализм" терминін Гидеон Роуз 1998 жылы "неоклассикалық реализм және сыртқы саясат теориялары" атты мақаласында қолданған. Роуз Томас Кристенсен, Ренделл Швеллер, Уильям Уолфорт және Фарид Закарияның кітаптарына және халықаралық қауіпсіздік журналында жарияланған мақалалар сериясына сүйене отырып, "неоклассикалық реализм" терминін ұсынды. Бұл авторлар белгілі бір уақыт аралығында қазіргі ірі мемлекеттің үлкен стратегиясын түсіндіруге тырысты. Мемлекеттердің халықаралық қысымға және халықаралық жүйенің талаптарынан ауытқып кететін мінез-құлыққа нақты реакцияларын түсіну үшін олар реализмнің құрылымдық логикасына Ішкі жүйе деңгейіндегі айнымалыларды енгізді. Нәтижесінде неоклассикалық реализм белгілі бір мемлекеттердің дипломатиялық, экономикалық, әскери жауаптарын жүйелік талаптармен түсіндіреді.

Халықаралық қатынастардың алдыңғы теориялары, неоклассикалық реализм өкілдерінің пікірінше, келесі сұрақтарға нақты жауап бермейді: мемлекеттер, саяси көшбасшылар, институттар сыртқы қауіптер мен мүмкіндіктерді қалай бағалайды? неліктен сыртқы қауіптерді қабылдауда айырмашылықтар бар? сыртқы саясаттың қолайлы және қолайсыз баламаларын кім анықтайды? ішкі актерлердің сыртқы саясатқа әсер ету дәрежесі қандай? олар күштер тепе-теңдігі мен қауіп-қатер тепе-теңдігі теориясының болжамдарына қарсы мемлекеттің мінез-құлқын қаншалықты өзгерте алады? мемлекет сыртқы саясат пен қауіпсіздік саясаты үшін қажетті ресурстарды қалай алып, мобилизациялай алады? Неоклассикалық реализм саяси реализмнің бір түрі бола отырып, халықаралық жүйе (жүйелік деңгей) елішілік процестерге (ұлттық-мемлекеттік деңгей) әсер етіп, олардың реакциясын тудырады деп тұжырымдайды. Халықаралық жүйе тұрақсыз, әртүрлі дәрежеде, көптеген деңгейлерде, сондықтан оның әсеріне жауаптар күрделі және ерекше. Ревизионизмге қатысты айыптауларды болдырмау үшін неоклассиктер құрылымдық тәсілді түзету үшін субсистемалық зерттеу әдістемесін (классикалық реализм әдістемесі) ғана қолданатынын атап көрсетеді. Халықаралық жүйені зерттеудің құрылымдық деңгейін сақтау неоклассикалық реализм халықаралық қатынастардың эвристикалық теориясын құру үшін түбегейлі қажет деп санайды.

2. Неоклассикалық реализм айнымалылардың үш деңгейін анықтайды: халықаралық (тәуелсіз жүйелік айнымалылар), Мемлекеттік (тәуелді, бірақ ықпалды айнымалылар) және ішкі (қоғам, элиталық тәуелді айнымалылар топтары), олардың ішіндегі ең бастысы халықаралық деп танылады. Халықаралық ортаның мемлекетке және мемлекетішілік актерлерге әсер ету процесі келесідей: сыртқы талаптар мемлекеттік құрылым арқылы сүзіледі және жоғары шенеуніктердің қауіп-қатерлерді бағалауына, оларға жауап берудің өміршең стратегияларын анықтауға, осы стратегияларды жүзеге асыру үшін қажетті әлеуметтік ресурстарды алуға (неореалистердің көзқарасы бойынша) және жұмылдыруға әсер етеді.

Қауіптерді қабылдаудағы "кедергілерге", мемлекеттің басқа акторлармен өзара әрекеттесуіне, сыртқы саяси желіні дамытуға әсер ететін айнымалыларды зерттеу неоклассикалық реализмнің зерттеу бағдарламасын құрайды. Халықаралық жүйенің айнымалылары деңгейінде мемлекетке оны қоршаған анархиялық халықаралық ортадан сын-қатерлер қалыптасады: мемлекеттік элита сыртқы ортадан серпін алады және оны өзінің қабылдауы мен уәждерінің объективі арқылы қарастыра отырып, жүйелік сынаққа қажетті жауап туралы белгілі бір шешім шығарады.

Халықаралық жүйенің қысымы біркелкі емес, өйткені ол белгілі бір мемлекеттің қоршаған ортасына және оның белгілі бір тарихи сәттегі мүмкіндіктеріне байланысты. Мысалы, ішкі жүйелер немесе аймақтық халықаралық жүйелер өз динамикасына ие, әлемдік жүйеден белгілі бір

дәрежеде автономияға ие. Жергілікті жүйелердегі көшбасшылық немесе гегемония үшін аймақтық державалар арасында бәсекелестік туындайды. Ұлы державалар күштің аймақтық таралуының өзгеруіне әсер ете отырып, жергілікті мемлекеттер үшін жаңа қауіптер мен мүмкіндіктер тудыруы мүмкін. Мемлекеттердің мүдделері мен мақсаттарын анықтау параметрлері олардың салыстырмалы күшімен анықталады. Халықаралық жүйе мемлекеттің осы параметрлер шеңберінде қалай жауап беруі керектігін нақты белгілемейді, тек оларды орнатады. Қысқа мерзімді перспективада анархия мемлекеттерге олардың қауіпсіздік мүдделерін анықтауда айтарлықтай еркіндік береді, ал үлкен, ұзақ мерзімді стратегияның параметрлері күштің салыстырмалы таралуын анықтайды. Басқа мемлекеттердің күші мен ниетін анықтау қиындықтарға тап болады. Көшбасшыларды санау және қабылдау уақтылы және объективті жауап беруге немесе саяси бағыттың сыртқы ортадағы өзгерістерге бейімделуіне кедергі келтіруі мүмкін. Сонымен қатар, үлкен стратегияны әзірлеу және жүзеге асыру кезінде көшбасшылар әрқашан екі деңгейде ойнауға мәжбүр болады: бір жағынан олар сыртқы ортаға жауап беруі керек, екінші жағынан қоғамның ресурстарын іштен шығарып, жұмылдыруы керек, қолданыстағы ішкі институттар шеңберінде жұмыс істеуі керек және негізгі қолдаушылардың қолдауын сақтауы керек.

Халықаралық жүйедегі өзгерістер күштер тепе-теңдігінің біртіндеп өзгеруінен ғана емес, сонымен қатар дағдарыстың күтпеген өршуі сияқты сыртқы күйзелістер түрінде де көрінуі мүмкін. Дағдарыс нәтижесінде көшбасшылар кенеттен ұзақ мерзімді күш тенденцияларының біріктірілген әсерін түсінеді. Халықаралық жүйедегі өзгерістерді қабылдау кейде өзгерістердің өзінен гөрі белгілі бір мемлекеттің сыртқы саясатына көбірек әсер етеді. Мысалы, Неоклассиктердің пікірінше, Ұлыбритания, Франция және КСРО үкіметтері үшін мұндай сыртқы шок Екінші дүниежүзілік соғыстың басталуы болды. Бұл державалар неміс қаупінің көбеюіне жол бермеуі мүмкін болса да, олар мұны ұзақ мерзімді стратегиялары мен халықаралық ортаны бағалаудың инерциясына байланысты жасаған жоқ. Германияны тыныштандыру саясаты оған қарсы идеологиялық емес әскери одақ құруды және оның шешуші әрекеттерін көздемеді, ал Германиядан келетін қауіп-қатерлерді басқа елдердің барлаушылары байыпты бағалады.

Халықаралық құрылым гетерогенді. Мысалы, Закарияның пікірінше, "ұлы держава", "қарапайым" мемлекеттен айырмашылығы, халықаралық жүйеде ерекше орын алады. Ресурстық база және оны мемлекеттік аппарат пайдалануы "ұлы державаға" "ұлттық мүдделер" негізінде жүйелік сын-қатерлерге жауап беруге мүмкіндік береді. Мысалы, 2003 жылы АҚШ әлемдік қоғамдастықтың және оның көптеген одақтастарының пікірін елемей, Иракпен соғысуды өздері үшін тиімді деп тапты, дегенмен бұл олардың беделін, сондай-ақ коалицияларды қолдау қабілетін төмендетіп

жіберді. Уолтц АҚШ-тың Югославияға басып кіруінің мысалын келтіреді, супер державаның қақтығыстың қарулы кезеңі басталғанға дейін не болып жатқанына араласуға негіз жоқ деп жазады. Басқаша айтқанда, сол кезде АҚШ Халықаралық жүйенің құрылымдық шектеулерін елемеді, өйткені олар бұған қол жеткізе алды, ал супердержаваның сыртқы саясат стилі олардың сақталуын білдірмеді.

Алайда, кез-келген мемлекетке халықаралық жүйенің шектеулерінің әсері объективті сипатқа ие. Тіпті супер держава халықаралық жүйеде. Ол күштің өзара тәуелділігіне байланысты оған мүлдем тәуелсіз бола алмайды. Сондықтан халықаралық жүйенің объективті тенденцияларына қайшы келетін кез-келген қызмет деструктивті сипатта болады, бұл бүкіл халықаралық жүйенің дағдарысының дамуына ықпал етеді және мемлекеттің жиынтық күшіне нұқсан келтіреді. Неоклассикалық реализм өкілдері сонымен қатар халықаралық құрылымның мемлекеттің сыртқы саяси бағытына әсер ету ерекшеліктерін көпполярлылық жағдайында талдайды. Олардың жүйеде көптеген салыстырмалы полюстердің болуының құрылымдық әсерлерін бағалауы көпполярлы әлемнің халықаралық ортасының сипаттамаларының белгісіздігін ескере отырып, мемлекеттердің сыртқы саяси мінез-құлқының ішкі факторларға көбірек тәуелділігін анықтауға дейін азаяды. Халықаралық қысымды қабылдайтын басты актор-сыртқы және ішкі факторлардың әсерінен өзінің сыртқы саяси стратегиясын құратын мемлекет. Ол қоғамға шақыру және оған қажетті жауап туралы түсінігін қайта жібереді. Мұндай реленің мақсаты қоғамның ресурстарын жинақтау және оларды сыртқы саяси жауапты жүзеге асыру үшін мемлекетке беру болып табылады. Мұнда мемлекетте бар құралдар (институционалды, идеологиялық) қолданылады. Келесі негізгі сұрақтар туындайды: мемлекет қоғамды өз ресурстарының бір бөлігін беруге қаншалықты қабілетті, қоғамды қаншалықты жұмылдыруға болады. Бұл сұрақтарға жауап бермес бұрын, неоклассикалық реализм мемлекетті қалай анықтайтынын анықтау керек.

Неоклассикалық реализм мемлекетке нақты анықтама бермейді, бірақ оның модельдерін алға тартады. Мемлекет-бұл анархиялық ортада бірге өмір сүретін және өзара әрекеттесетін әртүрлі географиялық шеңберлері, ішкі атрибуттары және салыстырмалы материалдық мүмкіндіктері бар автономды саясаттың тұтас жиынтығы үшін жалпы түсінік. Неоклассиктер мемлекеттің "тік" деп аталатын тұжырымдамасын білдіреді, оған сәйкес жүйелік күштер оның сыртқы саяси мінез-құлқының шеңберін анықтайды. Қауіпсіздік саласында мемлекет атқарушы билік тарапынан өкілдік етеді, сыртқы саясатты қамтамасыз етуге жауапты Үкімет басшысын, министрлер мен шенеуніктерді қамтиды. Атқарушы билік мемлекет пен халықаралық жүйенің "түйіскен жерінде" орналасқан, ол мемлекеттік әскери-саяси аппараттан толық ақпаратқа ие, жүйелік шектеулерді қабылдау және ұлттық мүддені анықтау үшін жақсы қамтамасыз етілген.

Атқарушы билік қоғамнан тәуелсіз болуы мүмкін, бірақ саяси келісімдер саяси таңдауды жүзеге асыру мақсатында қоғамның ресурстарын анықтау және алу үшін ішкі акторлармен (заң шығарушы билік, саяси партиялар, экономикалық секторлар, таптар немесе жалпы қоғам) өзара әрекеттесуге мәжбүр етеді (Мемлекет бастапқыда ресурстарға ие емес). Либерализмнен немесе марксизмнен айырмашылығы, неоклассиктер мемлекет әртүрлі әлеуметтік мүдделер топтарының немесе экономикалық таптардың талаптарын қабылдайды деп санамайды. Керісінше, көшбасшылар "ұлттық мүдделерді" анықтайды және ішкі шектеулер жағдайында мемлекеттің салыстырмалы күші мен басқа да ұмтылыстарын бағалауға негізделген сыртқы саясат шешімдерін шығарады. Бірақ бұл басқа ішкі акторлармен келіссөздер процесінде, қауіпті қабылдауға, стратегияны анықтауға және саяси бағытты жүзеге асыруға кедергі болған жағдайда орын алады. Неоклассикалық реализмде мемлекетті қоғамнан бөлу әдеттегідей, бірақ олар бір-бірінен мүлдем автономды емес. Атқарушы биліктің автономиясының әртүрлі ұлттық контексттердегі шектеулері оның күштер тепе-теңдігіндегі ауытқуларға жауап беру қабілетіне нұқсан келтіруі мүмкін. Саяси бағыттың жауабын неоклассиктер мемлекет пен қоғамның үйлестіруі мен күресінің нәтижесі ретінде көреді. Қоғам ішкі бытыраңқылыққа байланысты қажетті ресурстарды ала алмайды және оларды ортақ мүдделерді жүзеге асыруға бағыттай алмайды. Ол халықаралық қатынастар жүйесінен тыс, сыртқы саясатты жүргізу құқығын мемлекеттік элитаға береді, Халықаралық жүйенің сигналдарын мемлекеттік өңдеусіз, оның идеологиялық және жұмылдыру мүмкіндіктерінсіз жалпыланған ұстанымды жауап ретінде көрсете алмайды. Мемлекеттік автономия дәрежесі әр түрлі мемлекеттерде және әр уақытта әр түрлі болады. Бұл вариациялар мемлекеттің халықаралық қысым мен қиындықтарға жауап беруін анықтайды (уақытында және тиімді ме, жоқ па).

Көптеген мемлекеттер мен режимдер міндетті түрде "унитарлық" акторлар ретінде жұмыс істемейді. Сыртқы қауіптердің табиғаты мен ауқымына қатысты элиталық келіспеушіліктер немесе келіспеушіліктер, жетекші топтар ішіндегі үнемі үйкеліс, әлеуметтік келісім және режимнің күштеп құлатуға қатысты осалдығы-мұның бәрі мемлекеттің жүйелік қысымға жауап беру мүмкіндігін шектейді. Неоклассиктер үшін мемлекет басты актор болғанымен, онымен бірге көптеген субұлттық және трансұлттық топтар жұмыс істейді. Неоклассиктер сұрақ қояды: мемлекет өз азаматтарының, қоғамдарының ресурстарын өз мүдделері үшін қалай алады, жұмылдырады, олардың бастысы халықаралық жүйенің сыртқы қысымына жауабы? Арнлердің пікірінше, қоғамдық ресурстарды жұмылдыру үшін мемлекет белгілі бір жұмылдыру қабілетіне ие болуы керек, бұл элитаның бірлігіне, қоғамның бірлігіне және режимнің заңдылығына байланысты. Осы үш айнымалының жиынтығы

"Мемлекеттік бірліктің деңгейін" көрсетеді. Біріктірілген сигналды қоғамға уақтылы қайта жіберу үшін элиталық әрекеттердің үйлесімділігі қажет. Қоғамның бірлігі оның жұмылдыру дәрежесіне әсер етеді. Режимнің заңдылығы сигналдың қоғамға тез жетуіне мүмкіндік береді. Қауіп-қатерді қабылдағаннан, ресурстарды жұмылдырғаннан кейін мемлекет өзінің сыртқы саяси стратегиясын құрып, жүзеге асырады. Сыртқы саяси стратегияға бірнеше компоненттер: әскери, қаржылық, саяси; ол соғыстың аяқталуымен немесе басталуымен өзгеріссіз қалады, бірақ әскери және бейбіт уақытта теңгерімдеу мақсаттары мен құралдарына қатысты; ондаған жылдарға ұзақ мерзімді жоспарлауды қамтиды.

Үлкен стратегия ішкі тепе-теңдік тұрғысынан мемлекеттің салыстырмалы күшімен анықталады. Мысалы, супер державалар "қырғи қабақ соғыс" кезінде әртүрлі үлкен стратегияларды жүзеге асырды. Салыстырмалы түрде әлсіз, неоклассиктердің, мемлекеттік институттардың, әртүрлі саяси, экономикалық және әлеуметтік актерлердің материалдық мүдделерінің үйлесімі және жеке кәсіпкерліктің терең идеологиясы АҚШ-ты бүкіл әлемдегі экономикалық, идеологиялық позицияларды нығайту үшін өзінің әскери күші мен әскери стратегиясын жобалауға әкелді. КСРО-да қоғам ресурстарын алу мен жұмылдыруға ішкі шектеулер болмады, күшті ішкі "мемлекеттік емес" акторлар болмады. Күшті институттары бар және ішкі аренада бәсекелестері жоқ мемлекет өзіне назар аударды: жоғары орталықтандырылған экономика құрды, АҚШ-тың араласуын болдырмау мақсатында Шығыс Еуропаны басқарды. Бірақ тым көп орталықтандыру АҚШ-пен бірдей инновацияларға, дамыған қызмет көрсету секторын қолдауға, заманауи ақпараттық технологияларды дамытуға мүмкіндік бермеді, бұл "империяның құлдырауына" әкелді. Бұл мысалды суреттей отырып, неоклассиктер АҚШ-тың сыртқы кеңеюі көбінесе пайда табу үшін планетаның әртүрлі аймақтарымен экономикалық байланыстарды дамыту қажеттілігімен анықталды, ал КСРО-ның сыртқы кеңеюі көбінесе саяси себептермен жүзеге асырылды және жаңа одақтастар алу мемлекеттік бюджетке қымбатқа түсті деп санайды. Егер КСРО жағдайында саяси қатынастардың нашарлауы сөзсіз экономикалық көмектің қысқаруына әкелсе, онда АҚШ-тың, мысалы, Тайваньмен саяси байланыстарының әлсіреуі экономикалық жағдайдың нашарлауына әкеліп қана қоймай, оны одан әрі арттырды. Жоғарыда келтірілген тезистер неоклассикалық реализмнің теориялық ұстанымын бейнелейді, оған сәйкес экономикалық саладағы өзара тәуелділік міндетті түрде саяси өзара тәуелділікке әкелмейді, өйткені осы екі салада әртүрлі заңдылықтар бар: саяси салада идеология, ұлтшылдық, бұрын қабылданған стратегиялардың инерциясы үлкен рөл атқарады, ал экономикалық салада — материалдық пайда.

Неоклассикалық реализм сыртқы саясат теорияларын құрудың парадигмасына айналуы мүмкін. Ол айнымалылардың халықаралық және ішкі деңгейлерін жан-жақты қарау арқылы халықаралық қатынастар теориясын толықтыруға және дамытуға қабілетті. Неоклассикалық мектеп әртүрлі халықаралық қатынастар мектептерінің әдістемелерін синтездеу үшін негіз бола алады, өз зерттеулерінде саяси психология, этнополитология, Салыстырмалы саясаттану және басқа да саясаттану пәндерінің құралдарын қолдана отырып, пәнаралық синтез үшін зерттеу өрісін дамыта алады.

Деңгейлік тапсырмалар:

1—деңгейлік сұрақ. Неоклассикалық реализм қашан пайда болды?

1—деңгейлік сұрақ. Неоклассикалық реализмнің неореализмнен айырмашылығы?

2—деңгейлік сұрақ. Алғаш рет "неоклассикалық реализм" терминін кім қолданды?

2—деңгейлік сұрақ. Неоклассикалық реализм айнымалылардың үш деңгейін атаңыз?

3—деңгейлік сұрақ. Неоклассикалық реализм либерализмнен немесе марксизмнен айырмашылығы.

ОБӨЖ тапсырмалары: Неоклассикалық реализм шетелдік халықаралық-саяси зерттеулердің жетекші бағыттарының бірі ретінде.

БӨЖ тапсырмалары: Неоклассикалық мектеп әртүрлі халықаралық қатынастар мектептеріне әсері.

Негізгі әдебиеттер:

1. Л.М.Иватова, Ә.С.Қайдарова, Ә.Т.Мухитденова. Халықаралық қатынастар теориясы, оқу құралы, 2019
2. Л. К.Торбьорн, Қазақ тіліне ауд.Н.Сайбекова, Ж.Бурибаева. Халықаралық қатынастар теориясының тарихы. Монография. Алматы: Дәуір, 2017.
3. Д.М.Мажиденова, К. Г.Шерьязданова. Теория международных отношений. Оқу құралы, 2019.
4. И.А.Черных. Теория международных отношений. Учебное пособие. Алматы, 2019.
5. А.Г.Дугин. Геополитика и Международные Отношения. Т. 1, Монография, М.: Евразийское Движение, 2012.
6. M.Criffiths. Uluslararası ilişkilerde temel düşünceler ve teoriler. Ankara,

2011.

7. T.İskit. Diplomasi: Tarih, teorisi, kurumları ve uygulaması. Ankara, 2012.

Қосымша әдебиеттер:

1. Антюхина-Московченко В.И., Злобин А.А., Хрусталеv М.А. Основы теории международных отношений.-М.,2014
2. Введение в теорию международных отношений./Под ред. А.С.Манькина.-М.,2014
3. Загорский А.В., Лебедева М.М. Теория и методология анализа международных переговоров.-М.,2014
4. Назарчук А.В. Этика глобализирующегося мира. - М., 2014.
5. Цыганков П.А. Международные отношения. М., 2014.
6. Rosenau J. Turbulence in the World Politics. L., 2014.